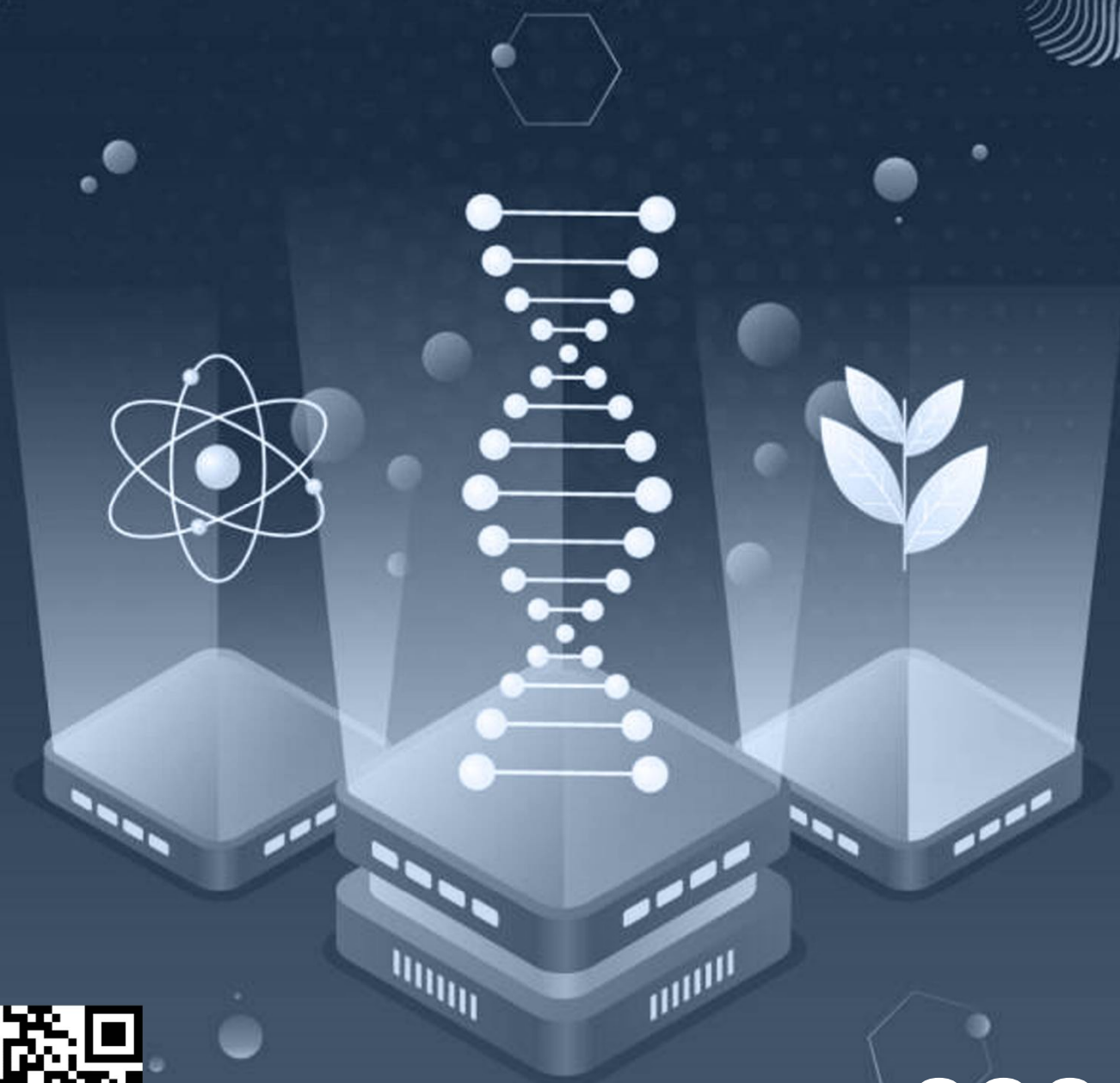

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

VOLUME 2, ISSUE 2 **2024**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

2 JILD, 2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 2, HOMEP 2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 2, ISSUE 2

TOSHKENT-2024

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№2 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2024-2>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna
Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent Ma'mun Universiteti NTM

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI (INGLIZ TILI)

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Kalandarov Oybek Ruzimbayevich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Yakubov Muzaffar Kamildjanovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanzar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Samandarova Lola Sultanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

FILOLOGIYA FANLARI (RUS TILI)

Cho'ponov Otanzar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Ruzmetov Surojbek Allaberganovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (NEMIS)

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (O'ZBEK TILI)

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Goncharov Yuriy Mixaylovich

Tarix fanlari doktori, professor
Altay davlat universiteti Rossiya

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent
Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),
dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyozova Mamlakat Tojiyevna

Tarix fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Urganch davlat universiteti

Xo'jamuratov Umarjon Rustamovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor
Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Grodno davlat universiteti Belorusiya

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'gli

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Slepko Yuriy Nikolayevich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Yaroslav davlat pedagogika universiteti

Xazova Svetlana Abduraxmanovna

Psixologiya fanlari doktori, dotsent Kostroma
davlat universiteti Belorusiya

Kalandarova Madina Baxadirovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Nazarova Maloxat Berdiboyevna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Xudaynazarova Salomat Ruzibaevna

Tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Sultanov Samandar Maxmud o'g'li

Arxeolog (tadqiqotchi pedagog)

Ma'mun Universiteti NTM

FILOLOGIYA

1. Ашимханова Светлана Ашимхановна, Абдуллаева Айнур Аскарровна РОЛЬ СРАВНЕНИЙ КАК ОБРАЗНОЕ СРЕДСТВО В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ.....	8
2. Murodov G‘ayrat Nekovich EPOS VA ROMAN: ADABIY-BADIY BOG‘LANISHLAR.....	13
3. Чупонов Отаназар Отажонович РУКОПИСНЫЕ КНИГИ КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК.....	20
4. Худайбергенова Умида Комилджановна СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ЭРГОНОМОВ.....	26
5. Pardayeva Sojida Ahmatovna WHAT IS PRAGMALINGUISTICS IN LINGUISTICS?.....	34
6. Зеленина Тамара Ивановна, Тойкина Ольга Владимировна МНОГОЯЗЫЧИЕ И МЕХАНИЗМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ РАЗНОСТРУКТУРНЫХ ЯЗЫКОВ.....	39
7. Tursunbaeva Gulruh Mukhametovna SELECTED FEATURES OF FILM TRANSLATION AS THE KEY ISSUE IN ACQUIRING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE.....	45
8. Gadoyeva Mavlyuda Ibragimovna INSON TANA A‘ZOLARI HAQIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOPOETIK XUSUSIYATLARI.....	51
9. Маркин Владимир Васильевич, Маркина Полина Владимировна СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ АДАПТАЦИЯ: СУЩНОСТЬ И ФУНКЦИИ.....	58
10. Ашимханова Светлана Ашимхановна, Абдуллаева Айнур Аскарровна РОЛЬ МЕТАФОР КАК ОБРАЗНОЕ СРЕДСТВО В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ.....	64
11. Абдиева Камола Аслидин кизи ОСНОВНЫЕ ЧЕРТЫ СОВРЕМЕННОГО ЭЛЕКТРОННОГО КОРПУСА.....	70

IQTISODIYOT

1. Xaydarov Ixom To‘xtayevich SUG‘URTA SOHASIGA OID TERMINLAR TAHLILI.....	76
2. Кипкеева Асият Магомедовна ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РОСТ И РАЗВИТИЕ СТРАНЫ.....	81
3. Annazarova Barno Rustamovna RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA AHOLINI RO‘YHATGA OLISH JARAYONLARINI SAMARALI TASHKIL ETISH HOLATINING TAHLILI.....	86

PEDAGOGIKA – PSIXOLOGIYA

- 1. Ибраимов Холбой Ибрагимович**
ЗАМОНАВИЙ ЖАМИЯТДА ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМ МУАММОЛАРИ ВА
РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....92
- 2. Urazbaeva Dilbar Abdullaevna**
SUT BEZI SARATONI TASHXISLI BEMORLARDA KASALLIKKA MUNOSABAT TIPI
NAMOYON BO‘LISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....97
- 3. Kalandarova Madina Bahadirovna**
PERINATAL PSIXOLOGIYADA PSIXODIAGNOSTIK METODIKALARNI QO‘LLASH....105
- 4. Хазова Светлана Абдурахмановна, Рукавишников Дина Рафаиловна**
СВЯЗЬ ОТНОШЕНИЯ К БОЛЕЗНИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ
ЖЕНЩИН, ПЕРЕНЕСШИХ ХИРУРГИЧЕСКОЕ ВМЕШАТЕЛЬСТВО ПО ПОВОДУ
РАКА МОЛОЧНОЙ ЖЕЛЕЗЫ.....111
- 5. Jumaniyazova Imira Kamiljanovna**
INSULT KASALLIGINING TIBBIY - PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINING NAZARIY
VA AMALIY TAHLILI.....117
- 6. Sadikova Umida Botirovna**
QANDLI DIABET KASALLIGI TASHXISI QO‘YILGAN BEMORLARNING
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....123
- 7. Парфёнова Татьяна Вячеславовна**
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ЛИЧНОСТНЫХ
ИЗМЕНЕНИЙ КОСВЕННЫХ СВИДЕТЕЛЕЙ ЭКСТРЕМАЛЬНОГО
МАКРОСОЦИАЛЬНОГО СОБЫТИЯ.....128
- 8. Kasimova Xulkar Atabayevna**
NOGIRONLIGI BO‘LGAN TALABALARNING KOPING STRATEGIYALARI
BO‘YICHA OLINGAN NATIJALARNING PSIXOLOGIK TAVSIFI.....132
- 9. Силина Елена Алексеевна, Крюкова Татьяна Леонидовна**
СОЦИАЛЬНЫЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О НАСИЛИИ В ОТНОШЕНИЯХ ПАРТНЕРОВ.....138
- 10. Jumaniyozova Nasiba Ramatillayevna**
AUTIST BOLALAR BILAN ISHLOVCHI MUTAXASSISLARDA PSIXOLOGIK
STRESSNING NAMOYON BO‘LISHI.....144
- 11. Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna, Fozilova Sabohat Nodir qizi**
PEDAGOGLARDA KASBIY ZO‘RIQISHNI NAMOYON BO‘LISHI VA UNI
KORREKSIYASI.....149
- 12. Qurbonova Shaxloxon Bahodirovna**
GENDER IJTIMOYILASHUV TUSHUNCHASI VA DIFFERENSIAL FARQLARNING
O‘ZIGA XOSLIGI.....155

TIBBIYOT

- 1. Abdullayev Ravshanbek Babajonovich, Bakhtiyarova Aziza Maqsudbekovna**
CLINICAL CHARACTERISTICS OF PEPTIC ULCER DISEASE IN ELDERLY RESIDENTS
OF THE KHOREZM REGION.....161
- 2. Назарова Малохат Бердибаевна, Адилбеква Дилором Бахтиёровна**
ВЛИЯНИЕ ХРОНИЧЕСКОГО ТОКСИЧЕСКОГО ГЕПАТИТА МАТЕРИ НА СОСТОЯНИЕ
ПЕЧЕНИ ПОТОМСТВА.....166

TARIX

- 1. Mustafa Demirci**
THE GREAT SCHOLAR OF THE MAMUNIDS PALACE: ‘ABU SAHL ISĀ B. YAḤYĀ AL
MASĪNĪ, THE TEACHER OF IBN SĪNA AND BĪRUNĪ, AND HIS UNDISCOVERED
SCIENTIFIC HERITAGE.....172
- 2. Нодира Кадамовна Нуруллаева**
ГОСУДАРСТВО МАЪМУНИДОВ: МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И
РЕЛИГИОЗНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ.....184
- 3. Лухманова Зарина Талибовна**
ЭФФЕКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ: МЕТОДИКА РАСЧЕТА.....191
- 4. Ashirov Adhamjon Azimbayevich, Karimov Umrbek Davronbekovch**
O‘ZBEK XALQINING EKIN-TIKINCHILIK MAROSIMLARIDA DINIY VA MILLIY
QADRIYATLAR SIMBIOZI.....209
- 5. Matkarimova Sadokat Maksudovna**
XX ASR OXIRI – XXI ASR BOSHLARIDA TAOMLANISH MADANIYATI
TARAQQIYOTIDAGI O‘ZGARISHLAR.....215
- 6. Masharipova Gularam Kamilovna**
ABU RAYHON BERUNIY VA ABU ALI IBN SINO ASARLARINING XORIJDIFI
NUSXALARI HAQIDA.....220
- 7. Ғайбулла Бобоёрв Боллиевич, Шоҳрухмирзо Исмоилов Закиржон ўғли**
АБУ РАЙҲОН БЕРУНИЙНИНГ “ОСОР УЛ-БОҚИЙА” АСАРИДАГИ ЎҒУЗ ТУРКЛАРИ
БОШҚАРУВЧИЛАРИНИНГ УНВОНИ “ХОНУВТА”МИ ЁКИ “ЖАБҒУЙА”?.....231
- 8. Abdalov Umidbek Matniyazovich, Pulatov Muhridin**
XORAZMSHOHLAR DAVLATIDAGI IJTIMOY-IQTISODIY MUNOSABATLARGA OID
BA’ZI MASALALAR.....236
- 9. Egamberdieva Nigora Azadovna**
O‘ZBEKISTONDA DAVLATCHILIK SHAKLLANISHINING OMILLARI VA TARIXIY
ILDIZLARI.....242
- 10. Davlatova Saodat Tilovberdiyevna, Matkarimova Nazokat Maksudovna**
МАЪМУНИЙ ХОРАЗМШОҲЛАР ДАВЛАТИНИНГ “ОЛТИН ДАВРИ”
ВА МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ ОЛИМЛАРИНИНГ МУСИҚА ИЛМИ
СОҲАСИДАГИ ФАОЛИЯТИ.....249

Masharipova Gularam Kamilovna,
Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat
institutlari professori, falsafa fanlari doktori,
Turon Fanlar akademiyasi akademigi

ABU RAYHON BERUNIY VA ABU ALI IBN SINO ASARLARINING XORIJDIFI NUSXALARI HAQIDA

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.12515765>

ANNOTATSIYA

Maqolada Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalarining xorijiy davlatlarda saqlanayotgan qo'lyozma asarlari to'g'risida ma'lumot berildi. Asosan Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sinoning Buyuk Britaniya va Shimoliy Irlandia Birlashgan Qirolligi Bodlean kutubxonasi (Oksford), Fransiya Respublikasi Fransiya Milliy Kutubxonasi (Parij), Germaniya Federativ Respublikasi Berlin Davlat Kutubxonasi (Berlin), Turkiya Respublikasi, Sulaymoniya Kutubxonasi. Ayo-Sofiya Fondi (Istanbul) kutubxonalarida saqlanayotgan Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalarining qo'lyozma nusxalari haqida ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Kalit so'zlar: qo'lyozma manbalar, ilmiy, badiiy-publitsistik asarlar, ilmiy izlanishlar.

Masharipova Gularam Kamilovna,
Professor of the Tashkent Textile
and Light Industry Institute, doctor
of philosophy, academician of
the Turan Academy of Sciences

ABOUT FOREIGN COPIES OF THE WORKS OF ABU RAYHAN BERUNI AND ABU ALI IBN SINA

ABSTRACT

The article presents information about the handwritten works of scientists of the Khorezm Mamun Academy, stored in foreign countries. Mainly manuscripts of Abu Rayhan Beruni and Abu Ali ibn Sina, Bodleian Library of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (Oxford), French National Library of France (Paris), Federal Republic of Germany Berlin State Library (Berlin), Republic of Turkey, Sulaymaniye Library. Copies of manuscripts by scientists of the Khorezm Mamun Academy, stored in the libraries of the Hagia Sophia Foundation (Istanbul), have been scientifically substantiated.

Keywords: handwritten sources, scientific, artistic and journalistic works, scientific research.

Машарипова Гуларам Камиловна,
профессор Ташкентского института
текстильной и легкой промышленности,

доктор философских наук,
академик Академии наук Туран

О ЗАРУБЕЖНЫХ КОПИЯХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ И АБУ АЛИ ИБН СИНА

АННОТАЦИЯ

В статье представлены сведения о рукописных трудах ученых Хорезмской академии Маъмуна, хранящихся в зарубежных странах. В основном рукописи Абу Райхан Беруни и Абу Али ибн Сина, Бодлианская библиотека Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии (Оксфорд), Французская национальная библиотека Франции (Париж), Федеративная Республика Германия Берлинская государственная библиотека (Берлин), Турецкая Республика, Библиотека Сулеймание. Научно обоснованы копии рукописей ученых Хорезмской академии Маъмуна, хранящиеся в библиотеках Фонда Святой Софии (Стамбул).

Ключевые слова: рукописные источники, научные, художественные и публицистические произведения, научные исследования.

KIRISH VA DOLZARBLIGI.

Dunyo ilmiy-falsafiy merosi taraqqiyotida qomusiy allomalarning ma'rifiy, falsafiy, tabiiy-ilmiy ta'limotlari, xususan, dunyoni bilish, tabiat, olam va odam, inson ijtimoiy mohiyatiga oid qarashlari doirasida fundamental tadqiqotlar olib borilmoqda [2, 49-b.]. Jumladan, dunyo tamadduniga salmoqli hissa qo'shgan mutafakkirlar ilmiy merosidagi olamning yaralishi, yaratuvchi va inson, koinot, tabiat, ijtimoiy hayot haqidagi ta'limotning ilmiy jihatlarini tadqiq etish, inson va tabiat munosabatlari mohiyatini ochib berish, tabiiy-ilmiy qarashlarning ijtimoiy-falsafiy tafakkur rivojidadagi o'rnini asoslash bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mamlakatimizda ajdodlar merosidagi olam va odam, tabiat, ijtimoiy hayot, shaxs ma'naviyati, ta'lim va tarbiyaga oid qarashlarni tadqiq etish, ularning zamon ruhiga mos g'oyalaridan yosh avlodni munosib vorislar qilib tarbiyalashda foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. «Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim» [1]. Shu jihatdan olganda, Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalarining umuminsoniy qadriyatlar asosida shakllangan falsafiy, tabiiy-ilmiy qarashlarini, inson kamoloti uchun konstruktiv ahamiyatga ega bo'lgan ekzistensial g'oyalarini har tomonlama ilmiy-nazariy tadqiq etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Material va tadqiqotlar usullari (Materials and methods).

Tadqiqotda tarixiylik, mantiqiylik tamoyillari hamda qiyoslash, analiz va sintez, umumlashtirish, dialektik va germevtik taxlil usullaridan foydalanilgan.

METODLAR VA O'RGANILISH DARAJASI.

Jahonda Ma'mun akademiyasi allomalari tabiiy-ilmiy merosiga oid tadqiqotlar natijasida qator, jumladan quyidagi ilmiy natijalar olingan: Abu Rayhon Beruniyning tabiiy qonuniyatlarga oid g'oyalari Angliyada Oksford universitetida; Ma'mun akademiyasi allomalarining astronomiya, fizika, tabobatga oid asarlaridagi ilmiy g'oyalar Germaniya Kembrij universiteti olimlari takomillashtirgan; Abu Ali ibn Sinoning zaruriyat, imkoniyat, voqelik, sababiyat omillari, substansiyaga oid g'oyalari AQSH Florida universitetida asoslangan; Abu Rayhon Beruniy ontologik qarashlarining dialektik mohiyati AQSH Pensilvaniya universitetida ochib berilgan; Abu Ali ibn Sinoning tabobatga oid qarashlari, Abu Rayhon Beruniyning geodeziyaga oid izlanishlari, korpuskulyar astronomik g'oyalar Belgiya Brussel universitetida ilmiy asoslangan; Abu Ali ibn Sinoning Kitob ash-SHifo asaridagi fundamental g'oyalar, falsafiy fikrlar Avstriya Venna universiteti olimlari asoslagan; Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalarining ijtimoiy-falsafiy,

siyosiy qarashlari, jamiyatni ijtimoiy-iqtisodiy hayotini rivojlantirish omillari to'g'risidagi fikrlar Rossiya, Moskva davlat universiteti olimlari tomonidan o'rganilgan.

TADQIQOT NATIJALARI.

Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalarining tabiiy-ilmiy qarashlari ko'plab xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, sharqshunos olimlar I.Krachkovskiy [3], E.Bertels [4], V.Bartold [5], B.Rozenfeld [6], A.Xalidov [7]larning monografiyalari tadqiqotni yoritishda muhim manba bo'ldi.

Shuningdek, L.Rodet [8], G.Rudolf [9], A.Sayili [10], G.Sarton [11], F.Sezgin [12], M.Simon [13], X.Zuter [14], J.Vallis [15], E.Videmann [16] kabi olimlar tomonidan olib borilgan monografik tadqiqotlar Markaziy Osiyo mutafakkirlari ta'limotlari evolyusiyasi hamda tabiiy, ilmiy-falsafiy mohiyatiga qaratilgan bo'lib, ma'lum darajada mavzu doirasidagi ijtimoiy-falsafiy qarashlar genezisi kabi muammolarni ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi mamlakatlari olimlari - B.A.Rozenfeld [17], X.F.Abdulla-Zade [18], A.A.Semenov [19], B.V.Lunin [20], M.M.Rojanskaya [21] va boshqalar tomonidan Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalari merosining turli jihatlari o'rganilgan.

Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalarining boy tabiiy-ilmiy va ma'naviy merosi muallif tomonidan ham ilmiy izlanishlar natijasida olib borilgan [22-28].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Buyuk mutafakkir va qomusiy olim Abu Rayxon Beruniy tavalludining 1050 yilligini xalqaro miqyosda keng nishonlash to'g'risidagi 2022 yil 25 avgustdagi PQ-361-son qarorini amalga oshirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri tomonidan tasdiqlangan (№30/1-2200.20.10.2022 yil) chora-tadbirlar dasturining 3-bandida belgilangan «Abu Rayxon Beruniy merosini o'rganish maqsadida xalqaro miqyosda keng ko'lamli ilmiy izlanishlar olib borish va ularning natijalarini e'lon qilish, shu mavzuda ilmiy, badiiy-publitsistik asarlar yaratish, xorijiy olimlarning asarlarini o'zbek va qoraqalpoq tillarida nashr qilish» vaziflari yuzasidan Xorazm Ma'mun akademiyasida faoliyat olib borgan allomalarimizning xorijiy davlatlardagi manbalar asosida ilmiy izlanishlar olib borildi. Jumladan, Britaniya muzeyida saqlanayotgan asarlar ro'yxati Al-isti'ab qo'lyozma raqami OR 5593 katalog raqami DLp 38, Al-qanun al-mas'udi qo'lyozma raqami OR 1997 katalog raqami ACS 756, shu nusxadan qo'lyozma raqami OR 1740/2, OR 1750/2, OR 1941/4, katalog raqami ACS 757, ACS 758, ACS 759, Al-tafhim li-awa'il sina'at al-tanjim qo'lyozma raqami OR 8349, katalog raqami CC, Fi rashikat al-hind qo'lyozma raqami IO ISL 824/1, katalog raqami L 1043/3da saqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Buyuk mutafakkir va qomusiy olim Abu Rayhon Beruniy tavalludining 1050 yilligini xalqaro miqyosda keng nishonlash to'g'risida»gi 2022 yil 25 avgustdagi PQ-361-son qarorini amalga oshirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri tomonidan 20.10.2022y. №30/1-2200-son bilan tasdiqlangan chora-tadbirlar dasturining 9-bandiga asosan Fransiya Milliy kutubxonasiga (BnF) so'rovi asosida hamda «BnF» SHarq qo'lyozmalari departamenti ma'sul mutaxassisi X.SH.Alami bilan muzokaralar o'tkazilib, O'zbekiston Fanlar akademiyasi tomondan so'ralgan Abu Rayhon Beruniyning 2498 raqamli arab tilidagi qo'lyozmasi elektron nusxasi olindi.

Shu bilan birga, «BnF» vakili tomonidan «Astronomiya bo'yicha qo'llanma, raqamlar bilan birga va undan keyin astrolab haqida risola» (2497 raqamli) va «To'plam: astronomiya va astrologiya fanlari» (6860 raqamli) qo'lyozmalari ham taqdim etildi.

O'zbekiston Respublikasining Ispaniya elchixonasi orqali nufuzli ispan tilidagi xalqaro «El Mundo Financiero» internet nashrining «O'zbek dunyosi» ruknida «Al-Beruniy. Buyuk olim, faylasuf va mutafakkir». Asl maqola quyidagi manzilda joylashgan: <https://www.elmundofinanciero.com/noticia/105831/viajes-y-hoteles/al-biruni.-el-gran-erudito-filosofo-y-pensador.html>

O'zbekiston buyuk mutafakkirlarining ilmiy merosini tadqiq qilish va ommalashtirish yo'nalishida elchixona ko'magida Malayziya Milliy universiteti huzuridagi Islom sivilizatsiyasi instituti (MITSI), O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi, Imom Buxoriy xalqaro ilmiy tadqiqot markazi, O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi bilan hamkorlik o'rnatilgan. Xususan,

mazkur hamkorlik doirasida joriy yili MITSU tomonidan “Islom sivilizatsiyasining buyuk allomalari” (“Muslim Scholars in Islamic Civilization”) nomli ilmiy nashr tayyorlanmoqda. Ushbu nashrda Abu Rayxon Beruniy merosiga bag‘ishlangan alohida bo‘lim ko‘zda tutilgan.

Malayziya Milliy kutubxonaning ma‘lumotiga ko‘ra, muassasa jamg‘armasida Norzakia Sapparmin muallifligida tarjima va nashr qilingan “Al- Biruni’s Treatise on Eclipses” (A Translation and Commentary of Treatise VIII of al-Qānūn al-Mas‘ūdī / by Norzakiah Sapparmin, 2014) nomli asar mavjud.

Buyuk Britaniya va Shimoliy Irlandiya Birlashgan Qirolligi Bodlean Kutubxonasi (Oksford)da saqlanayotgan qo‘lyozma manbalar:

1. Abu Rayhon al-Beruniy. Ad-Durar fi sath al-ukar. Inv. № MS. Selden superius 85. Katalog № Uri.Arab.Moh. 102 (3).
2. Abu Rayhon al-Beruniy. Isti‘ob al-vujuh al-mumkina fi san‘at al-usturlob. Inv. № MS. Marsh 701. Katalog № Uri.Arab.Moh. 1037 (3).
3. Abu Rayhon al-Beruniy. Kitob fi tas‘hil at-tastih al-usturlob va al-amal bi-murakkabot ash-shimoliy va al-janubiy. Inv. № MS. Marsh 720. Katalog № Uri.Arab.Moh. 940, 987, 988.
4. Abu Rayhon al-Beruniy. Kitob fi tas‘hil tastih al-usturlob va al-amal bi murakkabot ash-shimoli va al-janubi. Inv. № MS. Thurston 3. Katalog № Uri.Arab.Moh. 913.
5. Abu Rayhon al-Beruniy. Maqola fi sayr sahma as-sa‘da va al-g‘ayb. Inv. № MS. Arch. Seld. A.11. Katalog № Uri.Arab.Moh. 879 (3).
6. Abu Rayhon al-Beruniy. At-Tafhim li avoil sino‘at at-tanjim. Inv. № MS. Marsh 572.
7. Abu Rayhon al-Beruniy. At-Tafhim li avoil sino‘at at-tanjim. Inv. № MS. Bodl. Or. 281. Katalog № Nicoll Arab.Moh. 282 (1).
8. Abu Rayhon al-Beruniy. Al-Qonun al-Mas‘udiy. Inv. № MS. Bodl. Or. 516. Katalog № Nicoll Arab.Moh. 370.

Britaniya Kutubxonasi (London)

9. Abu Rayhon al-Beruniy. Al-Isti‘ob. Inv. № OR. 5593. Katalog № DLp 38.
10. Abu Rayhon al-Beruniy. At-Tafhim li avoil sino‘at at-tanjim. Inv. № OR. 8349. Katalog № SS.
11. Abu Rayhon al-Beruniy. Fi roshikot al-Hind. Inv. № IO. ISL. 824/1. Katalog № L 1043/3.
12. Abu Rayhon al-Beruniy. Al-Qonun al-Mas‘udiy. Inv. № OR. 1997. Katalog № ACS 756.
13. Abu Rayhon al-Beruniy. Al-Qonun al-Mas‘udiy. Inv. № OR. 1740/2. Katalog № ACS 757.
14. Abu Rayhon al-Beruniy. Al-Qonun al-Mas‘udiy. Inv. № OR. 1750/2. Katalog № ACS 758.
15. Abu Rayhon al-Beruniy. Al-Qonun al-Mas‘udiy. Inv. № OR. 1941/4. Katalog № ACS 759.
16. Abu Mansur al-Moturidiy. Ta‘vilot ilm al-Xudo. Ko‘chirilgan yili – 1258. Inv. № OR. 9432 RV2 79. Katalog № 2292-96.
17. Abu Ali ibn Sino. Al-Adviya. Ko‘chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659. Katalog № AC 978/1.
18. Abu Ali ibn Sino. Al-Adviya. Ko‘chirilgan vaqti – XIX asr. Inv. № OR. 8722. Katalog № CC.
19. Abu Ali ibn Sino. Al-Adviya al-qalbiya. Ko‘chirilgan yili – 1352. Inv. № OR. 5280. Katalog № DL p42.
20. Abu Ali ibn Sino. Al-Adviya al-qalbiya. Ko‘chirilgan yili – 1489. Inv. № OR. 5719/2. Katalog № DLp42 (SH96).
21. Abu Ali ibn Sino. Al-Ajviba an al-masoil al-ashara. Ko‘chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № IO. ISL. 3832/b. Katalog № LAD.
22. Abu Ali ibn Sino. Al-Aruz. Ko‘chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/17. Katalog № AC 1349/17.
23. Abu Ali ibn Sino. Al-Arshiya. Ko‘chirilgan yili – 1694. Inv. № IO. ISL. 4657/c. Katalog № AA.
24. Abu Ali ibn Sino. As‘ila va ajvibatuna. Ko‘chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/35. Katalog № AC 978/35.
25. Abu Ali ibn Sino. Al-Birr va al-ism. Ko‘chirilgan yili – 1616. Inv. № DEL. AR. 1741/c. Katalog № DC.
26. Abu Ali ibn Sino. Vojib al-vujud. Ko‘chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № 16660/10. Katalog № AC 980/10.

27. Abu Ali ibn Sino. Vujud al-javhar. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/20. Katalog № AC 1349/20.
28. Abu Ali ibn Sino. Izoh al-barohin fi ash-shay. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № 16660/9. Katalog № AC 980/9.
29. Abu Ali ibn Sino. Ila al-Biruniy. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № 16660/15. Katalog № AC 980/15.
30. Abu Ali ibn Sino. Ila al-Juzjoniy fi mumkin al-vujud. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/21. Katalog № AC 978/21.
31. Abu Ali ibn Sino. Al-Ilal va ajvibatuna. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № 16660/11. Katalog № AC 980/11.
32. Abu Ali ibn Sino. Al-Ishorot va at-tanbihot. Ko'chirilgan yili – 1242. Inv. № DEL. AR. 1477/a. Katalog № DC.
33. Abu Ali ibn Sino. Al-Ishorot va at-tanbihot. Ko'chirilgan vaqti – XIII asr. Inv. № OR. 8251. Katalog № CC.
34. Abu Ali ibn Sino. Al-Ishorot va at-tanbihot. Ko'chirilgan yili – 738/1337-1338. Inv. № OR. 7969. Katalog № CC.
35. Abu Ali ibn Sino. Al-Ishorot va at-tanbihot. Ko'chirilgan yili – 978/1570-1571. Inv. № OR. 5773. Katalog № DL p 8.
36. Abu Ali ibn Sino. Al-Ishorot va at-tanbihot. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/6. Katalog № AC 978/6.
37. Abu Ali ibn Sino. Al-Mabda' va al-ma'od. Ko'chirilgan yili – 1616. Inv. № DEL. AR. 1741/a. Katalog № SAL 1886.
38. Abu Ali ibn Sino. Al-Mabda' va al-ma'od. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/33. Katalog № AC 978/33.
39. Abu Ali ibn Sino. Al-Manomiya. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/44. Katalog № AC 978/44.
40. Abu Ali ibn Sino. Al-Ma'od. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/2. Katalog № AC 1349/2.
41. Abu Ali ibn Sino. Al-Ma'od. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/32. Katalog № AC 978/32.
42. Abu Ali ibn Sino. [Man arafa sirr al-qadar ...]. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/16. Katalog № AC 978/16.
43. Abu Ali ibn Sino. Maqola fi aqsom al-ulum al-aqliya. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № 16660/7. Katalog № AC 980/7.
44. Abu Ali ibn Sino. Maqola fi an-nafs. Ko'chirilgan yili – 1242. Inv. № ADD. 7473/22. Katalog № AC 426/22.
45. Abu Ali ibn Sino. Al-Maqola fi tadoruk al-xato fi attadbir at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1683. Inv. № OR. 5820/2. Katalog № DL p 42 (SH 97).
46. Abu Ali ibn Sino. Al-Milal va an-nihal. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/14. Katalog № AC 978/14.
47. Abu Ali ibn Sino. Mukotabot ash-Shayx ar-ra'is. Ko'chirilgan vaqti – XV asr. Inv. № OR. 6572/5. Katalog № DL p 11.
48. Abu Ali ibn Sino. Muxtasar qavl ... Arastu fi an-nafs. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/21. Katalog № AC 1349/21.
49. Abu Ali ibn Sino. An-Navruziya. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/27. Katalog № AC 978/27.
50. Abu Ali ibn Sino. An-Najot min ash-shifo. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/5. Katalog № AC 978/5.
51. Abu Ali ibn Sino. An-Najot min ash-shifo. Ko'chirilgan vaqti – XVIII asr. Inv. № ADD. 9613. Katalog № AC 979.
52. Abu Ali ibn Sino. Risola ila al-Biruniy. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/50. Katalog № AC 978/50.

53. Abu Ali ibn Sino. At-Tayr. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/28. Katalog № AC 978/28.
54. Abu Ali ibn Sino. At-Ta'liqot. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/7. Katalog № AC 978/7.
55. Abu Ali ibn Sino. [Tashtamil ala izoh barohin mustanita ilah]. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/48. Katalog № AC 978/48.
56. Abu Ali ibn Sino. Tafsir hudud ba'z al-ashyo. Ko'chirilgan yili – 904/1498-1499. Inv. № OR. 12804/7. Katalog № SS.
57. Abu Ali ibn Sino. Tahsilot Bahmanyor. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/5. Katalog № AC 978/8.
58. Abu Ali ibn Sino. Urjuza fi al-avrom. Ko'chirilgan vaqti – XIX asr. Inv. № ADD. 7556/4. Katalog № AC 893/4.
59. Abu Ali ibn Sino. Urjuza fi al-buthur. Ko'chirilgan vaqti – XIX asr. Inv. № ADD. 7556/6. Katalog № AC 893/6.
60. Abu Ali ibn Sino. Urjuzat al-kubro fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XIX asr. Inv. № ADD. 7556/3. Katalog № AC 893/3.
61. Abu Ali ibn Sino. Urjuza fi al-mantiq. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/47. Katalog № AC 978/47.
62. Abu Ali ibn Sino. Urjuza fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № OR. 3691/1. Katalog № ACS 801/1 (SH 120).
63. Abu Ali ibn Sino. Al-Uhud. Ko'chirilgan vaqti – XV asr. Inv.: OR. 6572/8. Katalog № DL p 9.
64. Abu Ali ibn Sino. [Al-Favoid fi ray al-muhassil min aqdam fi javhar...]. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/36. Katalog № AC 978/36.
65. Abu Ali ibn Sino. Al-Fazo. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/25. Katalog № AC 978/25.
66. Abu Ali ibn Sino. Al-Fayz al-ilahi. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659. Katalog № AC 978/17.
67. Abu Ali ibn Sino. Al-Firdavs fi mohiyat al-inson. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/34. Katalog № AC 978/34.
68. Abu Ali ibn Sino. Al-Fusul as-salosa. Ko'chirilgan vaqti – XVI asr. Inv. № IO. ISL. 4657/V. Katalog № IH.
69. Abu Ali ibn Sino. Fi ac-salot. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/16. Katalog № AC 1349/16.
70. Abu Ali ibn Sino. Fi ac-salot. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/19. Katalog № AC 1349/19.
71. Abu Ali ibn Sino. Fi asror as-salot. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/43. Katalog № AC 978/43.
72. Abu Ali ibn Sino. Fi al-af'ol va al-infi'olot. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/9. Katalog № AC 1349.
73. Abu Ali ibn Sino. Fi aqsom al-hikma. Ko'chirilgan yili – 1821. Inv. № DEL. AR .19/b. Katalog № DC.
74. Abu Ali ibn Sino. Fi bayon as-suroh al-ma'qulot al-muxolifa li al-Haqq. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/30. Katalog № AC 978/30.
75. Abu Ali ibn Sino. Fi bayon aqsom al-ulum al-hikmiya al-aqliya. Ko'chirilgan yili – 1585. Inv. № 7528/3. Katalog № AC 430/3.
76. Abu Ali ibn Sino. Fi al-boh. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/13. Katalog № AC 1349/13.
77. Abu Ali ibn Sino. Fi zikr asbob ar-ra'd va al-barq. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/15. Katalog № AC 978/15.
78. Abu Ali ibn Sino. Fi izolat ash-shukuk fi an-nubuvva. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/10. Katalog № AC 1349/10.

79. Abu Ali ibn Sino. Fi [ilm] al-axloq. Ko'chirilgan vaqti – XV asr. Inv. № OR. 6572/9. Katalog № DL p 11.
80. Abu Ali ibn Sino. Fi [ilm] al-axloq. Ko'chirilgan vaqti – XV asr. Inv. № OR. 6572/10. Katalog № DL p 11.
81. Abu Ali ibn Sino. Fi [ilm] al-axloq. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/24. Katalog № AC 978/24.
82. Abu Ali ibn Sino. Fi ilm al-ma'qulot min sifat ilohiy. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/3. Katalog № AC 1349/3.
83. Abu Ali ibn Sino. Fi al-ilm va an-nutq. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/5. Katalog № AC 1349/5.
84. Abu Ali ibn Sino. Fi isbot as-soniy. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/15. Katalog № AC 1349/15.
85. Abu Ali ibn Sino. Fi al-isha. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/1. Katalog № AC 978/1.
86. Abu Ali ibn Sino. Fi ma'oni az-ziyorot. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/42. Katalog № AC 978/42.
87. Abu Ali ibn Sino. Fi mohiyat al-inson. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/7. Katalog № AC 1349/7.
88. Abu Ali ibn Sino. Fi tadbir al-musofirin. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/11. Katalog № AC 1349/11.
89. Abu Ali ibn Sino. Fi taqsim al-ulum. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/49. Katalog № AC 978/49.
90. Abu Ali ibn Sino. Fi taqsim al-ulum al-aqliya. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № ADD. 16839/10. Katalog № AC 981/10.
91. Abu Ali ibn Sino. Fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/12. Katalog № AC 1349/12.
92. Abu Ali ibn Sino. Fi al-farq bayna al-harora al-g'oriziya va alg'ariba. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/29. Katalog № AC 978/29.
93. Abu Ali ibn Sino. Fi quvvat an-nafs. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/31. Katalog № AC 978/31.
94. Abu Ali ibn Sino. Fi hifz as-sihha. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/4. Katalog № AC 1349/4.
95. Abu Ali ibn Sino. Fi hifz as-sihha. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № ADD. 16839/12. Katalog № AC 981/12.
96. Abu Ali ibn Sino. Fi hudud al-huruf. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/45. Katalog № AC 978/45.
97. Abu Ali ibn Sino. Fi hujjat al-musbitin li al-moziy mabda an zamoniyan. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/37. Katalog № AC 978/37.
98. Abu Ali ibn Sino. Fi al-hummaj. Ko'chirilgan vaqti – XI asr. Inv. № OR. 2602/8. Katalog № ACS 1201/8.
99. Abu Ali ibn Sino. Al-Xutba al-g'urra. Ko'chirilgan yili – 1768. Inv. № ADD. 16659/46. Katalog № AC 978/46.
100. Abu Ali ibn Sino. Sharh asmo Alloh. Ko'chirilgan yili – 1610. Inv. № ADD. 23403/18. Katalog № AC 1349/18.
101. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan yili – 1092. Inv. № OR. 11190. Katalog № SS.
102. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan yili – 1046/1636-1637. Inv. № ROY SOC PA 114. Katalog № RSPA.
103. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan vaqti – XII v. Inv. № OR 113. Katalog № AC 1655.
104. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan vaqti – XV v. Inv. № OR 7500. Katalog № DL p 12.

105. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan yili – 1662. Inv. № OR 2873. Katalog № ACS 711.
106. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan yili – 1080/1669-1670. Inv. № OR. 5592. Katalog № DL p 12.
107. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № DEL. AR. 1587. Katalog № DC.
108. Abu Ali ibn Sino. Ash-Shifo. Ko'chirilgan yili – 1148/1735-1736. Inv. № IO. ISL. 1420:1796:1811. Katalog № L 475-77.
109. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1131. Inv. № OR. 3343. Katalog № ACS 787 (SH 108).
110. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1266. Inv. № OR. 6537. Katalog № DL p43 (SH 112).
111. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1291. Inv. № OR. 9452/2. Katalog № CC (SH 106).
112. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XII– XIII asrlar. Inv. № OR. 3689. Katalog № ACS 788 (SH 108).
113. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XIII asr. Inv. № OR. 14174. Katalog № SS.
114. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XIII asr. Inv. № OR. 114. Katalog № AC 1652 (SH 109).
115. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XIII asr. Inv. № 4946. Katalog № DL p43 (SH 98).
116. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1333. Inv. № OR. 1282/1. Katalog № ACS 789/1 (SH 103).
117. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XVI asr. Inv. № OR. 6536/1. Katalog № DL p43 (SH 114).
118. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XVI asr. Inv. № IO. ISL. 2020. Katalog № L 778.
119. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XVI asr. Inv. № ADD. 23408. Katalog № AC 1359 (SH 100).
120. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1659. Inv. № OR. 5033. Katalog № DL p43 (SH 99).
121. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1670. Inv. № ADD. 7506. Katalog № AC 448 (SH 101).
122. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1670. Inv. № ADD. 7508/1. Katalog № AC 449/1 (SH 104).
123. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1683. Inv. № ADD. 7507. Katalog № AC 450 (SH 102).
124. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1693. Inv. № OR. 1283. Katalog № ACS 790 (SH 113).
125. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № OR. 5858/3. Katalog № DL p43 (SH 105).
126. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1701. Inv. № OR. 1282/2. Katalog № ACS 789/2 (SH 103).
127. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1707. Inv. № DEL. AR. 1707. Katalog № DC.
128. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1792. Inv. № DEL. AR. 1708. Katalog № DC.
129. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan vaqti – XVII– XVIII asrlar. Inv. № IO. ISL. 2176. Katalog № L 777.
130. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 1812. Inv. № DEL. AR. 973. Katalog № DC.

131. Abu Ali ibn Sino. Al-Hudud. Ko'chirilgan vaqti – XVII asr. Inv. № BIJ. 43/1. Katalog № L 771/1.

Kembrij Universiteti Kutubxonasi (Kembrij)

132. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Inv. № Kings 232.
 133. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Inv. № ADD. 3637.
 134. Abu Ali ibn Sino. Kitob an-najot. Ko'chirilgan yili – 1593. Inv. № 2.24.
 135. Abu Ali ibn Sino. Kitob at-tibb. Inv. № ADD. 3516.
 136. Abu Ali ibn Sino. Kitob at-tibb al-jadid. Ko'chirilgan yili – 1076/1665-1666. Inv. № ADD. 266.
 137. Abu Ali ibn Sino. Risola fi ma'rifat an-nafs. Ko'chirilgan yili – 1158/1745-1746. Inv. № ADD. 442/5.
 138. Abu Ali ibn Sino. Tabobat. Inv. № T-S. Ar. 11,19.
 139. Abu Ali ibn Sino. Tabobat. Inv. № T-S. Ar. 35,193.
 140. Abu Ali ibn Sino. Tabobat. Inv. № T-S. Ar. 39,95.
 141. Abu Ali ibn Sino. Tabobat. Inv. № T-S AS 144,291.
 142. Abu Ali ibn Sino. Tabobat. Inv. № T-S K21.42.
 143. Abu Ali ibn Sino. Tibb. Inv. № T-S. Ar. 39.160.

Fransiya Milliy Kutubxonasi (Parij):

144. Abu Ali ibn Sino. Asrori hikmat. Suppl.Turc, 194.
 145. Abu Ali ibn Sino. Asrori hikmat. Suppl.Turc, 195.

Berlin Davlat Kutubxonasi (Berlin):

146. Abu Ali ibn Sino. Kitob ash-Shifo. Al-Jumla as-soniya: at-tab'iyot. Ko'chirilgan vaqti va joyi – XII-XIV asrlar, Mag'rib. Xat turi – mag'ribiy. 185 (1a-185b) varaq. Inv. № Ms. or. quart. 1139.
 147. Abu Ali ibn Sino. Utrufa qadima. 2 (113b-114a) varaq. Inv. № Ms. or. quart. 3964.
 148. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan yili – 724/1324-1325. Xat turi – mag'ribiy, riqo' va nasx. 157 varaq. Inv. № Ms. or. fol. 3320.
 149. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fi at-tibb. Ko'chirilgan sanasi – 11 sha'bon 724/3 avgust 1324. Xat turi – mag'ribiy. 379 varaq. Inv. № Ms. or. fol. 3321.

Turkiya Respublikasi, Sulaymoniya Kutubxonasi. Ayo-Sofiya Fondi (Istanbul):

150. Abu Ali ibn Sino. Al-Adhaviya fi al-ma'od. Inv. № 4829/XXIX.
 151. Abu Ali ibn Sino. Al-Ajviba an al-masoil al-ashara. Inv. № 4829/XXI.
 152. Abu Ali ibn Sino. Al-Ajviba an al-masoil al-ashara. Inv. № 4851/VII.
 153. Abu Ali ibn Sino. Al-Ajviba an al-masoil al-ashara. Inv. № 4853/IV.

Abu Rayhon Beruniyga oid qo'lyozmalar:

“Qonuni Mas'udiy”ning nodir qo'lyozmalari:

1. Birinchi va eng qadimgi nusxa – Or.516, Bodleyan kutubxonasida (Oksford, Angliya) saqlanadi, 474/1082 yilda ko'chirilgan.
2. Parij Milliy kutubxonasi qo'lyozmasi, Arabe, 6840, 501/1108 yilda ko'chirilgan.
3. Istanbul milliy kutubxonasi qo'lyozmasi – Jorulla, 1498, 531/1136 yilda ko'chirilgan.
4. Boyazid kutubxonasi (Istanbul) qo'lyozmasi – Valiyiddin, 2277, 536/1142 yildan ilgari ko'chirilgan.
5. Berlin qo'lyozmasi – Or.Kw.1617, 562/1166 yilda ko'chirilgan.
6. Britaniya muzeyi (London) qo'lyozmasi - Or.1997, 570/1174 yilda ko'chirilgan.
7. Qohiradagi Misr Milliy kutubxonasida saqlanayotgan Talaptosha to'plami qo'lyozmasi – Miqot, 866, 673/1274 yilda ko'chirilgan.
8. Haydarabodda Riyad, 374-raqamda saqlanadi.
9. Qohirada Mikat 866, 874, Tal'at 866-raqamda saqlanadi.
10. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar – Gota (1552/2), Qohira (V,2), Sankt-Peterburg (D 580), London (1495, Dob.7491), Parij (1489), Patna (963), Istanbul (AS 2947, BU 4667, NO 2893, TK 3043), Tehron (6406, Malik 3891), Edenburg (161) raqamli qo'lyozmalari bor.

11. Hindiston asari qo'lyozmalari Parij (2280, 6080, 2222/2 – 18 ta bobdan iborat), Istalbulda (Kyopryulyu, 1001) raqamda saqlanadi.

“Yulduzlar haqida fan” asari qo'lyozmalari:

Arab tilidagi nusxalarda: Alixarg (520/II), Berlin (5655, 5667), Ierusalim (282), Qohira (Mikat 45. 848), London (8349), Oksford (I, 221, II 262), Parij (2497), Istanbul (Millet Fayzulla 1333, TK 3477, 3478), Eronda (Sipohsolor 772) saqlanadi.

Fors tilidagi nusxalari: Bombay - I 93, 95, II 2, Tojikiston – Dushanbeda 315, London - (II 451,452, Istambulda - NO 2780, Toshkentda - 3424, 445/I, Tehronda 162,2131. 2132, Malik 3254, Sipohsolor 164, Univ. 3722, 3752, 3753-raqamlarda saqlanadi.

XULOSALAR.

Jahonda kechayotgan bugungi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar ta'sirida zamonaviy jamiyatda inson dunyoqarashi va tafakkuri tizimida yuzaga kelayotgan o'zgarishlarni barqarorlashtirish masalasi har qachongidan dolzarb bo'lib, ayniqsa, axborotlashgan jamiyatda madaniy transformatsion jarayonlarni me'yorlashtirish, umuminsoniy g'oyalar orqali qadriyatlar majmuini boyitish, bilim ideallari va normalariga rioya qilishda tarixiylik tamoyiliga amal qilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. SHu nuqtai nazardan, hozirgi kunda bilimlar vorisiyligini ta'minlash, yangi dunyoqarashga ega yoshlarni intellektual rivojlantirish va ma'naviy-axloqiy shakllantirishda buyuk mutafakkirlarning madaniy almashinuv, madaniy xotira shakllari va mexanizmlarini qo'llash, tabiiy-ilmiy va ijtimoiy-falsafiy tafakkur taraqqiyotiga oid qarashlarini hozirgi davr yangiliklari bilan uyg'unlashtirish zarurati mavjud.

Iqtiboslar / References / Сноски

[1] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi // «Xalq so'zi», 2020 yil 30 dekabr

[2] Sharq olimlari va mutafakkirlarining tarixiy merosi, uning zamonaviy sivilizatsiyadagi o'rni va ahamiyati. - Xalqaro konferensiya materiallari. - Samarqand-Toshkent: O'zbekiston, 2014.

[3] Крачковский И. Арабская географическая литература // И.Крачковский. Избр. соч. я. Т. IV. - Москва-Ленинград, 1957.

[4] Бертельс Е. История персидско-таджикской литературы // Е.Бертельс. Избр. труды. – Москва, 1960.

[5] Бартольд В. Культура мусульманства // Бартольд В. Сочинения. Т. IV. - Москва: 1966. - С. 143-204; Ученые мусульманского «Ренессанса». – С. 617-629; История культурной жизни Туркестана. Т. II. Часть 1. – Москва, 1963.

[6] Розенфельд Б., Матвиевская Г. Математики и астрономы мусульманского средневековья и их труды (VIII-XVII вв.). 1-китоб. – Москва, 1982.

[7] Халидов А. Арабские рукописи и арабская рукописная традиция. – Москва, 1985.

[8] Rodet L. L'algebre d'Alkarizmi et les methodes indiens et grecques. Journ. as. ser. 7. T. 11. 1878. - P. 5-100.

[9] Rudloff G., Hochheim A. DieAstronomie des Mahmud ibn Muhammed ibn 'Omar al-Cagmini // Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft, Bd.47, 1893. - P.213-275.

[10] Sayili A. Abdulhamid ibn Turk'un «Katisik Denklemlerde Mantiki Zaruretler» adli yazisi ve zamanin cebri (Logical necessities in mixed equations by 'Abd al-Hamid ibn Turk and the algebra of his time), Text in turkish, english and arabic, Turk Tarih Kurumu Jayinlardan. - Ankara. 1962. VII. Seri. 41. - P. 95; Sayili A. The observatory in Islam. – Ankara, 1960. - 343 p.

[11] Sarton G. Introduction to the Histori Of Science, vol. I-III. - Baltimore. 1927-1948. - vol.I. - P.707; Sarton G. Adrian von Romen's commentary on Al-Khowarizmi (1598). Isis. vol. 21. 1934. - P. 18-23.

[12] Sezgin F. Geaschichte des arabischen Schrifltums. Bd. V. - Leiden, 1974. - P. 45-52; Sezgin F., GAS, Bd V. – Leiden: 1974. Bd. VI. 1978.

- [13] Simon M. Zu Hwarizmi's hisab algabr wal muqabala, Archiv Scripta. math. und phys. Reihe 13. Bd. 28. 1919. – P. 28-39.
- [14] Suter H. Rezinsion Rushka, Zur altesten arabischen Algebra, Archiv s. math. u phus. Bd.28, 1919. - 232 p.; Suter H. Die Mathematiker und Astronomen der Araber und ihre Werke, Leipzig. 1900. - P. 20-38, 72.
- [15] Wallis J. De postulato quinto et definitione quinta lib. Euclidis; disceptatio geometrica. - Opera mathematica. – Oxoniae, 1693. T. 2. - P. 665-678
- [16] Wiedemann E. Uber ein von Avicenna hergestelltes Beobachtungsinstrument. «Zeitschr., fur Instrumentenkunde». Bd. 45. 1925. - 269-275; Wiedemann E. Einleitung zu dem astronomischen Teil des Kitab al Schifa (Werk der Genesung) von Ibn Sina, «Sitzungsber, d. phys.-med. Soz. In Erlangen» - Pp. 58-59, 225-227.
- [17] Розенфельд Б.А. О работах Ибн Сины по математике и астрономии / Абу Али ибн Сина. К 1000-летию со дня рождения. - Ташкент: Фан, 1980. - С. 342-349.
- [18] Абдулла-заде Х.Ф. История астрономии в средневековом Хорасане и Мавераннахре (IX – XV вв.): Автореф. дис... . док. ист. наук. - Душанбе, 1990. - 43 б.
- [19] Семенов А.А. Бируни – выдающийся ученый средневековья // Бируни – великий ученый средневековья. – Ташкент: Фан, 1950. - С. 38-39.
- [20] Лунин Б.В. Библиографический указатель советской литературы об Абу Райхане Беруни и изданий текстов его произведений (1918-1972) // Сборник статей к 1000-летию со дня рождения Беруни. - Ташкент: Фан, 1973. - С.186-202; Лунин Б.В. Жизнь и труды Ибн Сины в отечественной науке // Абу Али ибн Сина. К 1000-летию со дня рождения. - Ташкент: Фан, 1980. - С. 212-243.
- [21] Рожанская М.М. Механика на средневековом Востоке. – Москва, 1976. - 328 с.
- [22] Masharipova G.K. Xorazm Ma'mun akademiyasi allomalari tabiiy-ilmiy merosining ijtimoiy-falsafiy tafakkur taraqqiyotiga ta'siri mavzusidagi falsafa fanlari doktori unvoni olish uchun dissertatsiya. – Toshkent, 2021. – 302 b.
- [23] **Masharipova G.K. Xorazm Ma'mun Akademiyasi allomalari tabiiy-ilmiy, ijtimoiy-falsafiy va ma'naviy merosining ijtimoiy tafakkur taraqqiyotiga ta'siri. Monografiya. Toshkent, Navro'z nashriyoti, 2019. - 364 b.**
- [24] Masharipova G.K. Abu Ali ibn Sino ilmiy-falsafiy va ma'naviy merosining jamiyat hayotidagi o'rni. Monografiya. Toshkent, Navro'z nashriyoti, 2020. 144 b.
- [25] Masharipova G.K. O'rta asrning buyuk kashfiyotlari - xorazmlik matematiklarining ilm-fan taraqqiyotiga qo'shgan hissalar. Monografiya. - Toshkent: Navro'z nashriyoti, 2021. - .
- [26] Masharipova G.K. Abu Rayhon Beruniyning buyuk kashfiyotlari va falsafiy qarashlari. Monografiya. - Toshkent: Lesson press MCHJ nashriyoti. - 2023. - 181 b.
- [27] Masharipova G.K. Different Approaches To Studying The Natural-Scientific And Historical-Philosophical Heritage Of The Khorezm Academy Of Ma'mun. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education. – Turkiya, Anqara. - Vol.12-Issue-11. 2021. - Pp. 846-856.
- [28] Masharipova G.K. Social Relations In The Heritage Of The Khorezm Academy Of Mamun. European Journal of Research Development and Sustainability (EJRDS). - Ispaniya. - Vol.2-Issue 1. January 2021. - Pp. 7-10.

ISSN 2181-9696

Doi Journal 10.26739/2181-9696

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

2 JILD, 2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 2, HOMEP 2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 2, ISSUE 2

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000